

PERSONALNI ARHIV ZASLUŽNIH MUZEALACA: RENATA GOTTHARDI-ŠKILJAN

JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1. Renata Gotthardi kao maturantica, snimljeno u Zagrebu 1938.

sl.2. Renata Gotthardi, Zagreb, 1942.

JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ: Danas je 20. svibnja 2004. Nalazim se u domu gospođe Renate Gotthardi-Škiljan i s njom razgovaram o njezinu životu i radu. Gospođo Renata, što biste prvo rekli o sebi kad biste se sami predstavljali? Od čega biste počeli?

RENATA GOTTHARDI-ŠKILJAN: Malo ste me zaskočili. Zbilja ne znam. Vjerojatno bih rekla da sam bila ono što sam bila: čuvarica Valvasorove grafičke zbirke. Bila sam najprije kustosica, a onda upraviteljica Kabineta grafike, najprije JAZU, jer u ono vrijeme još nije bilo hrvatske države, a zatim HAZU. Mislim da bih tako počela, jer ljude ne zanima kakva sam bila kao mala beba.

J. D.: To mene baš zanima. Gdje ste se rodili?

R. G.: Rodila sam se u Zagrebu i što je najljepše, u rodilištu, tj. u zgradi u kojoj je danas Dom slijepih u Illici. To je u ono doba bila ginekologija i ondje sam se rodila. Onda sam s majkom otišla na Gornji grad, mojoj baki, jer je tata bio izvan Zagreba. U ono je vrijeme bio kotarski predstojnik, ili tek kotarski pristav. U svakom slučaju, bila sam s mamom kod bake u Freudenreichovoj 3. Tu sam živjela do treće godine, a onda je tata dobio svoje prvo namještenje. Putovali smo uokolo i moja sestra Beata (danas gđa Pavlovsky) rodila se u Novome Marofu jer je obitelj bila ondje. Išle smo u školu ondje gdje nam je tata bio namješten, odnosno u mjestu u kojemu je bio kotarski predstojnik. To je najprije bila Krapina, pa Novi Marof, zatim Klanjec, Sv. Ivan Zelina, pa Slavonski Brod, odakle smo otišli u Jasku. Dok smo bili u Jaski, počeo je rat, tata je bio prebačen u Đakovo, a nakon toga u Križevce. Ondje je bio prijavljen kao antifašist, pa su ga Nijemci zatvorili, srećom, samo nakratko. Bio je inteligentan i znao je dobro njemački i mogao se izvući, ali nakon toga nismo više išli u Križevce. Otada smo živjeli samo u Zagrebu. Moja sestra i ja neprestano smo bile u Zagrebu, ili u internatu, ili kod bake, jer smo išle u gimnaziju, a mami i tati smo išle samo za praznike.

J. D.: Vaša majka nije bila u radnom odnosu?

R. G.: Nije, bila je s tatom. On je bio pravnik.

J. D.: Vi ste se, prema tome, školovali u Zagrebu.

R. G.: Da, sve od prvoga do osmog razreda gimnazije. Kad sam krenula na fakultet, tatu su prijavili Nijemcima kao antifašista, ali je on bio na položaju pa je, srećom, sve to mogao znati kao kotarski predstojnik. Prigovarali su mu zato što zna gdje su partizani. Rekao je: *Da, znam, jer mi je kao kotarskom predstojniku dužnost da to znam.* Inteligentno se izvukao, nisu ga zadržali već su ga vrlo brzo pustili. Sestra i ja stalno smo boravile u Zagrebu.

J. D.: Što je odredilo izbor vašeg zanimanja?

R. G.: Pa, vjerojatno okolnosti u obitelji. Često smo i kao obitelj i kao polaznice internata išle na koncerte, u kazalište, na opere i na balet. Išle smo i na izložbe, tata je stalno pratio izložbe. Često me vodio sa sobom na izložbe. Sjećam se jedne slike Ljube Babića, jedne krasne škarpine. Pita me, među ostalim, koja mi se slika sviđa i ja sam pokazala tu Babićevu škarpinu, toga se jasno sjećam (*smijeh*). Živjela sam u kulturnom ambijentu, u kojemu se razgovaralo i živjelo s kulturom, slušala se klasična glazba i išlo se u kazalište. Bilo je nekako normalno da nastavim tako i odabereću to zanimanje.

J. D.: Kako ste došli u Kabinet grafike? Je li to bio natječaj ili su vas imenovali?

R. G.: Ne, ne. Najprije sam, u doba NDH, radila u muzejskoj službi Muzeja za umjetnost i obrt. Nakon Drugoga svjetskog rata volontirala sam u Muzeju za umjetnost i obrt na velikoj izložbi o crkvenoj umjetnosti i uopće o umjetninama koje je spasio MUO, odnosno njihov stari direktor prof. Tkalčić sa svojom ekipom - Zdenkom Munk, Zdenkom Vojnovićem, itd. Ja sam se kao volonterka javila da budem vodič na toj izložbi. A onda su jedanput ipak moji roditelji postavili pitanje moga namještenja (ili nastavka studija), jer studirala bih i ne bih. Nisam bila neka osobito dobra studentica - događalo se da položim tri ispita, a onda nekoliko godina nijedan.

J. D.: Niste bili posebno ambiciozni.

R. G.: Ne, nisam (*smijeh*). S tim da meni u to doba nije bio problem studirati. Pitanje mojih roditelja bilo je opravdano jer je tatina mirovina bila, naravno, manja od plaće kotarskog predstojnika. Bilo nam je teže i ja sam trebala početi raditi. Napisala sam molbu, i to molbu za VII. razred Akademije, i oni su me primili. Počela sam kao svojevrсна labo-

sl.3. Renata Gotthardi i Zdenka Munk, Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 1943.

sl.4. Grupa Mart - s lijeva Božo Bek, Renata Gotthardi-Škiljan i Krsto Hegedušić (nije datirano).

rantica, jer još nisam bila diplomirala. Diplomirala sam tek godinu dana nakon toga. Došla sam u Modernu galeriju Akademije i tada su me odmah rasporedili na poslove izdavanja grafičkih listova i crteža iz mase umjetnina koje su bile na pohrani u Akademiji. To je, zapravo, bila jezgra Kabineta grafike koja je, doduše, nastala ranije, ali se tada počela oblikovati. Kabinet grafike Akademija je bila osnovala već davno prije, ali još nije bio počeo raditi (jer do 1951. g. nije bilo osoblja).¹ Doktorica Ubel² postala je direktorica toga grafičkog dijela, a ja sam joj pomagala. Odonda se bavim grafikom i crtežima. Kad je ona otišla u mirovinu, za direktora je postavljen prof. Hegedušić, koji u to doba formalno nije više bio profesor Akademije i u njegovo je doba kustos postao Božo Beck. Božo Beck se zatim osamostalio, kako su od njega zahtijevali. Željko Grum³ tada je došao u Kabinet grafike, a zatim je otišao u Modernu galeriju. Ja sam postala nasljednica dr. Ubel na Valvasorovoj zbirci i voditeljica odnosno upraviteljica Kabineta grafike JAZU, kasnije HAZU.

J. D.: Vratimo se malo u vrijeme studiranja. Možete li mi reći koji je od profesora na vas ostavio najjači dojam i najviše utjecao na vas?

R. G.: Spomenut ću dvojicu profesora. Prof. dr. Ferdinand Hauptmann predavao je povijest, čistu povijest - to su bila izvanredna predavanja. Drugi, prof. Matasović - to je bila povijest kulture, taj je profesor držao fenomenalna predavanja. Divno je govorio i zapravo tražio kontakt s nama, nastojao nas navesti da sami dođemo do nekih spoznaja. Recimo, jedna sitnica, razgovarali smo o *borši*, riječ *borša* znači *torbica*, ali od toga dolazi i *burza*. Trebali smo čitati Spenglera⁴, ali smo najprije morali predati indeks da se provjeri jesmo li prošli sve što smo trebali, da se vidi što ćemo čitati, u kojem dijelu i sl.

O predavanjima iz povijesti umjetnosti ne mogu zapravo ništa reći jer sam tada bila već bliže namještenju i zapravo nisam baš išla na ta predavanja. Onda me moj Ivica⁵ tužio Zdenku Vojnoviću da ne dolazim, iako nisam preokupirana poslom da ne bih mogla. Predavanja su bila grozno dosadna i nije mi se dalo ići.

J. D.: Kad ste se prvi put susreli s hrpom tog materijala, je li vas kao mladu kustosicu uhvatila panika, jeste li bili nesigurni?

R. G.: Pa ispočetka sam, naravno, bila nesigurna, ali sam shvatila da je riječ o grafičkim tehnikama o kojima nam na fakultetu nitko nije govorio. Toga u ono vrijeme nije bilo. Znalo se da se time bave prof. Krizman i Ljubo Babić, ali ne i da to radi cijeli niz umjetnika. Dobro, znalo se za Dürera i znalo se za Rembrandta. I za Callota, možda, ali to je maksimum. S tim smo gotovi, dalje više ništa. A sad se pojavio materijal koji nije bio baš vrhunski, često je bio, recimo, drugorazredni, ali bilo je i prvorazrednih radova, ali o njima se prije toga nije ništa znalo. Meni je u tome dosta pomogla i gđa Ubel, koja mi je bila direktorica. Radila sam uz njezinu pomoć - ona bi mi diktirala postupke inventara-

1 Podatke dopunila mr. sc. Slavica Marković, muzejska savjetnica i sadašnja ravnateljica Kabineta grafike, dugogodišnja suradnica Renate Gotthardi-Škiljan.

2 Stella Ubel [Ubl] (Zagreb, 26. travnja 1892. - 13. listopada 1968.), rođ. Cavaliere (otac Celso Cavaliere). Prema podacima iz biografije S. Ubel, koju je Arhivu MDC-a predala R. Gotthardi-Škiljan, dr. Ubel je od 1. lipnja 1948. bila kustosica Valvasorove zbirke Nadbiskupije zagrebačke, smještene u JAZU, od 1954. g. znanstvena suradnica JAZU, a od 1951. do umirovljenja 1957. bila je upraviteljica Grafičkog kabineta JAZU; 1953. - 1956. v. d. upravitelja Strossmayerove galerije JAZU.

Podaci iz Hrvatskoga državnog arhiva (HR-DAZG-856 Obitelj Ubel, mrežni izvor <http://www.daz.hr/vodic/k-vlastelinski-obiteljski-i-osobni-arhivski-fondovi/k2-obiteljski-arhivski-fondovi/385-hr-dazg-856-obitelj-ubel>, pristup 13. svibnja 2011.) kazuju da je u razdoblju 1948. - 1952. (godina umirovljenja) bila znanstvena suradnica JAZU i kustosica Valvasorove zbirke.

3 Željko Grum - kustos Kabineta grafike, kasnije direktor Moderne galerije u Zagrebu (podatke ustupila mr. sc. Slavica Marković).

4 Oswald Spengler (1880. - 1936.), njemački povjesničar i filozof, najpoznatije djelo *Propast Zapada* (1918.).

5 Ivica Škiljan, student medicine, poliglot i prevoditelj. Kasnije suprug Renate Gotthardi-Škiljan (podatke ustupila mr. sc. Slavica Marković).

sl.5. Renata Gotthardi na radnoj obavezi u vrijeme II. svjetskog rata, u Muzeju za umjetnost i obrt, Zagreb, 1943.

nja, tako da sam već tada naučila način inventiranja, što se piše i koji su podaci relevantni za grafiku i crteže. I tako je počelo.

J. D.: Jeste li često davali atribucije?

R. G.: Ne, to je bilo vrlo zanimljivo. Akademija je u ono vrijeme imala, zapravo Akademijin VII. razred - Razred za likovne umjetnosti imao je neka svoja načela. Recimo, mi možemo eventualno doći do spoznaje i reći da je određeni predmet to i to, prema Valvasoru, prema Nagleru⁶, prema Bartschu⁷ ili prema nekom grafičkom eurokatalogu. To smo smjeli napisati i dati njima. Međutim, umjetnine su atribuirali samo oni, to je bio uvjet, mi nismo smjeli davati atribucije. To je malo čudno. No dobro, to ne znači da mi nismo obavljali svoj dio posla koji smo trebali. Jako sam voljela *Kunstgewerbe*, tj. pokućstvo, staklo, porculan. To mi je bilo blisko jer sam radila u Muzeju za umjetnost i obrt, to mi je bilo prekrasno. Nažalost, nisam ondje mogla dobiti mjesto jer je sve već bilo popunjeno. Ali sam tome uvijek ostala nekako vjerna. Još prije, dok nisam bila namještena, bila sam gotovo svaki dan u Muzeju i kad bi dobili neki novi predmet, i ja sam sudjelovala u atribuiranju. Jednom je bilo baš zgodno. Jedna sitnica. Došla sam i pozdravila, svi su sjedili u sobi Zdenke Munk oko jednoga krasnog lustera. Čim sam ga spazila, rekla sam: "Kakav je to krasan *ampir*, odakle vam?" A jedna druga kolegica, mlađa od mene, veli: "Pupa (mene tako zovu još od djetinjstva), Pupa, otkud znaš?" Ja sam je blijedo pogledala i pomislila: "Bože, pa to je njezino zanimanje, a ne moje! Pa kako to ne mogu procijeniti?" Ja sam taj posao stvarno voljela, rado sam išla u MUO i to mi je poslije koristilo i za druge poslove.

J. D.: Jeste li cijelo vrijeme radili u Kabinetu grafike?

R. G.: Osim, vrlo kratko, u Modernoj galeriji, a to znači na katu više, u istoj zgradi. Naime, da bi za vrijeme rata zaštitio umjetnine u vlasništvu židovskih, pravoslavnih i srpskih obitelji koje su morale bježati, Muzej za umjetnost i obrt dobio je od tadašnjega Ministarstva (više ne znam njegov točan naziv) dopuštenje da prvi, prije nego što se negdje počnu rekvirirati stvari, te stvari vidi, uzme ono što je vrijedno, tj. umjetničke predmete, i tek se potom stan može nekome dati. Tada su spašene fenomenalne umjetnine. Oni su sve smatrali umjetninama - lonce, *rajngle*, uzimali su i zastore da u njih zamotavaju stvari itd. Spasili su golemo mnoštvo stvari. Kako su počeli, tako su spašavali, posebno slike, grafike, crteže i uopće umjetničke predmete. I to je bilo skupljeno u MUO. Nakon rata, ne sjećam se točno koje godine, ti su se predmeti razdijelili institucijama, s tim da je Akademija preuzela slike, grafike i crteže. Odnosno, je li prije toga to bila Moderna galerija, zatim Akademija, više se ne sjećam, ali u svakom slučaju, u Akademiji se taj dio trebao podijeliti među nama. Kako je, zapravo, stvoren Kabinet grafike kao zasebna institucija? On je u početku

⁶ Georg Kaspar Nagler (1801. - 1866.), njemački povjesničar i teoretičar umjetnosti, *Neues allgemeines Künstler-Lexicon*, München, 1835. - 1852.

⁷ Adam Bartsch (1757. - 1821.), austrijski znanstvenik i umjetnik, u prvoj polovici 19. st. objavio *Le Peintre Graveur*, prvi katalog nizozemskih, flamanskih, njemačkih i talijanskih umjetnika grafičara koji su stvarali u razdoblju 15.-17. st.

bio dio prostora unutar Akademije u kojemu su se čuvali grafički listovi, ali nije imao vlastitu organizaciju kao posebna institucija u sklopu Akademije JAZU (danas HAZU).

Tako su oni razdijelili predmete, i tada se dogodilo ono o čemu sam vam govorila. Ja sam odvajala crteže i grafike, počela učiti kako se inventira, što se piše, što je važno, koje se mjere uzimaju, kako se procjenjuje tehnika. A onda kad nisam znala, išla sam pitati - to više nije bio problem.

J. D.: Možete li se prisjetiti kako se inventira grafički list?

R. G.: Treba unijeti broj, konstatirati je li autor poznat ili ne, ako jest, stvar je jednostavna - upišete tko je autor. Za autora mora postojati (autorska) kartica⁸, ne mora biti, ali obično jest - kao skulptor ili slikar, to sve ima i grafičar (umjetnik koji otiskuje prikaz s matrice)⁹. Najprije je trebalo napisati naziv tehnike, onda je počinjalo mjerenje. Mjerila se najprije ploča. Otisnu ploču vidimo, po tome se vidi rub ploče, slijedi prikaz; tj. tema koju grafika prikazuje, a treće su dimenzije cijelog lista. Uvijek se mjeri visina i širina svega - bila to šalica, staklo, grafička ploča ili slika, svedjedno, uvijek se mora poštovati to načelo. I mjeri se u milimetrima. Nakon toga pogledate postoji li signatura. Nekad pronađete samo inicijale, drugi put kompletnu signaturu, sve, i dobivate oznaku: je li skulptor, je li inventor (onaj koji kreira rad¹⁰), je li slikar, je li pinktor (slikar prema čijem se djelu radi grafički list¹¹) - imate podatke koje upisujete na karticu, sve podatke koje ste pročitali, do zadnjega. Recimo, kad nađete na tiskani tekst, naslov, točno morate napisati je li otisnut kurzivom i kojim je slovima napisan. Ako je tekst vrlo dug i ne želite ga "studirati" u smislu da će biti publiciran, onda napišete dvije početne i dvije završne riječi, po čemu se zna da to mora biti takav tekst. Točno treba navesti je li signatura iznad ili ispod prikaza ili je ispod ploče. Recimo, naši su majstori, Krizman, Babić i drugi, podatke pisali olovkom ili tintom ispod ploče, na prikazu, a ponekad su na isto mjesto na ploču, na prikaz znali metnuti signaturu. Svi su detalji bitni. Pretpostavimo da postoji cijela serija listova. Tada svaki list ima svoj opis, svaki list ponovno mjerite jer se moglo dogoditi da je poneki papir malo odrezan jer je ploča bila malo smanjena, što nije uvijek razlog. Ali morate imati sve podatke, daje vam ih ploča na tom papiru. A moram spomenuti da je Kabinet dobio neke ploče, i to je danas gđa Slavica¹² (moja nasljednica) izvrsno iskoristila... Mi smo imali originalne Kraljevićeve ploče. Ona je, u dogovoru s grafičarima, ploče najprije dala očistiti, naravno, i onda je određen broj njih otisnut. To su originalne ploče i rezultat je original, ali je otisnut bez sudjelovanja autora i zato je njegova vrijednost drukčija, odnosno za takav otisak upisujete drugi podatak. Ali to jest original, za razliku od reprodukcija koje su samo reprodukcije i ništa više.

J. D.: Jesu li postojale kakve mogućnosti krivotvorenja?

R. G.: Dapače. Imate, recimo, veliko mnoštvo kopija Dürera i u Callota (uvijek spominjem ta imena jer ih ljudi više-manje znaju, čuli su za njih). Na njihovim kopijama postoji još jedan znak na koji se u nas mnogo manje pazilo, na našim recentnim listovima, ali za stare je listove izvanredno važan - to je vodeni znak utisnut u papiru. Taj je znak neobično važan. Recimo, nedavno smo imali na Manhattanu, New York (nije baš nedavno, ja sam već dugo u mirovini...), među ostalim, jednu krasnu ploču. Imala sam sve podatke: i signaturu, i tehniku, i godinu, i nekoliko izdavača koji su imali svoj znak, koji su i označeni. Vidite jednog izdavača, pa drugoga i shvatite da je to, zapravo, dosta zanimljiva ploča koja vam s tog materijala otkriva podatak da je netko radio dvaput, da je tu ploču netko prodao dalje, a novi je izdavač stavio svoju signaturu. Vrhunac je bio kad sam došla do toga da pogledam vodeni znak - bio je to znak tih papira, papira starih gotovo 200 godina. Naime, trebao je biti drugi znak, a bila su tzv. tri polumjeseca, što je znak papira koji se uglavnom trošio kasnije nego što je taj rad nastao, nego što je taj umjetnik stvarao... Drugim riječima, to je odgovaralo jednom kartografskome otisku, tj. otisku s jedne originalne ploče, ali to što smo imali otisnuto je u 19. st., a umjetnik je radio u 16. st. To su vrlo zanimljive teme. Ali ploča je originalna, prema tome originalan je i otisak.

J. D.: Možete li se sjetiti koliko je otprilike u Zbirci zagrebačke nadbiskupije koju ste vodili bilo autora?

R. G.: To je već malo teže. Bilo je mnogo, više od 100 listova Dürera, dva izdanja Callota u Onossiju u Rimu. Vrlo su lijepi. Imate lijepe Dürerove drvoreze, *Veliku Pasiju* i *Malu Pasiju*. Samo ti mali drvorezi vrlo su vrijedni jer su originalni - iz vremena kad su nastali. Zna se to po vodenom znaku - jedan mali znak ostao je tu, a drugi je na jednome drugom otisku, pa onda kombiniranjem zaključujete je li to to. Onda je bilo listova¹³ s *Velike pasije* koji su bili otisnuti¹⁴ s dosta oštećenih ploča.

J. D.: Jeste li radili kakve izložbe?

R. G.: Više od 100 izložaba koje su sve popraćene katalogima. Počeli smo s velikima: prva moja izložba bila je o Waldingeru¹⁵, i to su bili prekrasni radovi koje su nam posudili iz Osijeka. Mi nismo imali Waldingera. To mi je bila prva izložba, a onda je došla jedna od prvih velikih za koju sam radila prema znanstvenom katalogu (Eurokatalogu). Bila je to *Nizozemska i flamanska umjetnost od 15. do 17. st.*

To mi je bio prvi veliki znanstveni katalog. Naravno, svi su ti katalogi tiskani na temelju znanstvenih spoznaja, kao što se radi u svijetu, tu ja nisam ništa otkrila.

8 Napomena Slavice Marković.

9 *Ibid.*

10 *Ibid.*

11 *Ibid.*

12 Mr. sc. Slavica Marković, muzejska savjetnica i ravnateljica Kabineta grafike.

13 Dopuna S. Marković.

14 *Ibid.*

15 Adolf Waldinger (1843. - 1904.), jedan od najznačajnijih slikara u Osijeku tijekom 19. st.

J. D.: Kad se osvrnete unatrag, koja je od tih izložaba vama bila najdraža, ili najbolja?

R. G.: To je malo teško reći. Meni je najdraža *Nizozemska i flamanska umjetnost od 15. do 17. st.* jer mi je to bio prvi znanstveni rad. A onda su došli, normalno, stručni radovi, što je ovisilo o tome kakva je izložba. Ja sam uglavnom bila sama, otišli su Božo Beck i Željko (Hegedušić¹⁶) pa sam dugo bila sama; na starome materijalu isključivo sam ja sama radila, tako da su brojne izložbe koje tu imamo, koje sam ja "napisala", za koje imate podatke zapravo moj rad. I tih malih stručnih kataloga, i tih znanstvenih kataloga najviše je bilo iz Valvasorove zbirke.

J. D.: S kojim ste se teškoćama tada susretali? Koji su bili osnovni problemi?

R. G.: Pomanjkanje literature, pomanjkanje usporedbi. Prvi sam put bila u Beču 1971., dobila sam stipendiju za Beč i bila sam ondje mjesec dana u Velikoj Albertini gdje su imali svu literaturu, a ja sam došla s kompletnim fotografijama. Specijalno sam radila Martina Rotu¹⁷, s njim sam došla kao s temom. I ja sam imala Martina Rotu završenoga - nisam završila samo opis i inventiranje grafika, ali sam počela i imala sam kompletne fotografije. Tako je s tim počelo. Odonda me, gotovo 20 godina, svake godine Akademija slala u Albertinu na 14 dana. S jednim nizom fotografija koje je, moram s ponosom istaknuti, radio naš Buzjak¹⁸, u Akademijinu fotolaboratoriju. Bile su tako izvrsne da su me uvijek pitali tko mi radi fotografije. Ja sam ponosno otkrivala tko ih radi i odakle dolaze. Direktor bi rekao: *Kad gledam vaše fotografije, točno znam kamo što pripada, ali ne znam autora!* A ja bih rekla: *Autora, nemojte, tu se budete namučili.* Ali to je bilo krasno. Isključivo uglavnom na starome materijalu, na starim grafikama.

J. D.: Jeste li priređivali neke inozemne izložbe, jeste li imali kakvih gostovanja, jesu li kod vas gostovale koje izložbe?

R. G.: Gostovanja smo imali. Ali to je Akademija uređivala, ne toliko mi, VII. razred. No poslije, kad smo i mi bili samostalni, onda se to organiziralo i preko Ministarstva za prosvjetu i kulturu. Pitali bi nas želimo li imati takvu izložbu ili je možda imamo - i dali su nam sredstva za nju. Nismo ih imali mnogo, ali smo ih imali. To ćete vidjeti po katalogima. Recimo, pojedini konzulati, npr. švicarski, znali su nam ponešto ponuditi, pa smo od njih dobili i prekrasne plakate, od čega smo velik dio dobili kao poklon za zbirku. Surađivali smo i s Austrijancima i imali kontakte s njima tako da smo razmjenjivali materijal. Oni bi nama slali svoje kataloge, a mi njima svoje.

J. D.: Kakav je bio vaš način rada? Jeste li voljeli raditi timski ili individualno?

R. G.: Nikad nisam znala timski raditi, zapravo ne znam zašto mi je to bilo strano.

J. D.: Niste imali povjerenja u suradnike?

R. G.: Ne, ja sam recimo jedino znala "narediti", pri čemu sam imala, recimo, više zahtjeva glede tehničkih pitanja. Mi smo radili velike stvari. E, da. Bienalle jugoslavenske grafike počeo je raditi Božo Beck, odnosno Hegedušić, koji je bio oduševljen time. Kad sam postala upraviteljica, nastavila sam taj Bienalle, ali sam imala još jedan bienalle - Bienalle crteža. I ne smijem zaboraviti spomenuti našeg, sad već, nažalost, odavno pokojnoga gradonačelnika Holjevca, koji je došao na otvorenje Bienalla jugoslavenskog crteža i koji mi je oduševljeno rekao da je *divno da smo to baš mi započeli, taj jugoslavenski bienalle, da nam ga nisu drugi uzeli* (što je značilo Beograd). (*Smijeh.*) Ali oni su pitali zašto ja moram imati dva bienala, a ja sam odgovorila: *Zato što imamo naše teme, a vi si nadite vašu temu.* U tome smo divno surađivali sa Slovencima, s pokojnom prof. Melittom Stellé¹⁹. Općenito, s Ljubljanom smo imali izvrsne kontakte i oni su često bili naši članovi u žiriju i radili su tu, s nama.

J. D.: Vi ste bili članica Komisije za izbor radova²⁰?

R. G.: Da, bila sam pozvana k njima. Nekoliko sam puta bila članica Komisije za izbor radova. To je bio velik posao jer su radove slali iz cijeloga svijeta. Među radovima je bilo autora koji su bili pozvani unaprijed - te nismo birali. U konkurenciji su bili drugi autori - oni koji su slali radove; od tih smo birali. Pritom je bilo intervencija, i te koliko, i znali su da sam ja dosta neugodna i da to ne prihvaćam. To im nije odgovaralo, pa bi se i uvrijedili. Ne mogu zaboraviti jednog umjetnika koji nije bio loš, naprotiv, ali koji je počeo eksperimentirati jer je upravo na Bienallu u Ljubljani vidio Vedovu²¹ koji je radio svoje "grafike", a to su zapravo bila trodimenzionalna tijela sastavljena od tri (ploče / grafičke matrice²²) pleksiglasa na kojima je bio otisak. Tvrdila sam da to nije grafika i ostajem pri tome! To je grafika primijenjena na jedan oblik koji ima svoje dimenzije koje nisu grafičke. Znamo što je grafika, a što je objekt. Onda mi je odgovorio: *Gospodo, puno vam je pametnije da se bavite vašom Valvasorovom starom zbirkom umjesto da ste na ovome mjestu.*

To je bilo tako. Ali bilo je nekih stvari na kojima smo izvrsno surađivali.

J. D.: Bili ste na mjestu na kojemu ste imali priliku susresti se s mnogo umjetnika, svi su dolazili, polazili Akademiju ili studirali kod Hegedušića.

R. G.: Gotovo svi, bilo je umjetnika odasvud. Vi ste iz Bosne, bili su i vaši iz Sarajeva, Tuzle i Banje Luke. Znali su dolaziti umjetnici, a često sam ih ja pozivala, osobito kad sam imala dosta stvari. Tada sam znala pozvati nekoga od njih da bude u odboru za izbor radova ili u odboru za nagrade. E, to je uvijek bilo najgore. Naime, kad su se dijelile

16 Željko Hegedušić, brat Krste Hegedušića (nap. Slavice Marković).

17 Martino Rota (1520. - 1583.), umjetnik, grafičar, rođen u Šibeniku, djelovao u Veneciji, Rimu, Firenci.

18 Ivan Buzjak, fotograf.

19 Pivec-Stellé, Melitta.

20 Izbor grafika za bienale (nap. S. Marković).

21 Emilio Vedova (1919. - 2006.), talijanski slikar moderne.

22 Napomena S. Marković.

sl.6. Renata Gotthardi - Škiljan u odboru za selekciju radova za Biennale grafike (nije datirano).

sl.7. Renata Gotthardi - Škiljan popunjava upitnik za Personalni arhiv MDC-a, snimljeno 20.V.2004.

Snimila: Jozefina Dautbegović

sl.8. Renata Gotthardi - Škiljan sa suprugom na dodjeli odlikovanja Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića, 30.10.1996.

Snimio: G.Vranic

nagrade, većinom su svi htjeli imati npr. baš Šuteja, a imate jedan rad. Nastojali smo ne dati svaku sliku: jedan autor za jednu grafiku ili jedan crtež, a ne da ako, primjerice, Picelji pobijedi i svi budu htjeli uzeti njegov rad, tri grafike odu za nagrade, a ukupno ih imamo šest! Onda jedan dobije tri, a drugi... To je nonsens. Prema tome, s tim je uvijek bilo malo natezanja. Ali je bilo zanimljivo! (*Smijeh.*) Bilo je različitih nagrada, to sam zaboravila. Kao što je Moderna galerija Ljubljana zamolila nas da sudjelujemo s jednom nagradom na njihovim bijenalima, tako smo i mi zamolili njih, i bili su kod nas i za crtež i za grafiku²³.

J. D.: Kakvi su u to vrijeme bili umjetnici? Je li bilo mnogo taštine?

R. G.: Mislim da je toga uvijek bilo u nekoj normalnoj mjeri, da je malo tko bio pretjerano ekscentričan. Jer, oni su svi bili dosta samosvjesni, barem prema van. Jesu li stvarno bili takvi - ne znam. Međutim, u Kabinetu smo znali imati vrlo zgodne kontakte. Znali smo dobivati dosta darova od umjetnika, tako da je, naravno, nastala lijepa kolekcija.

J. D.: Sad kad gledate s ove distance, što mislite, što je najvažnije u muzejskom poslu? Inventiranje ili nešto drugo?

R. G.: U svakom slučaju, silno je važan jedan posao koji nije baš najzabavniji, a to je inventiranje i dokumentiranje. Ako to dobro i dokraja uredite, nastat će materijal za nekoga drugoga tko želi raditi, da se može na tome izraziti u svome likovnom stvaralačkom poslu. Mislim da je to najvažnije činiti. Dobra katalogizacija, dobar smještaj materijala u prostor i vrijeme kad je nastao.

J. D.: Govorili ste o svom putovanju u Beč. Je li u vaše vrijeme bilo mnogo studijskih putovanja?

R. G.: Ne, ne. Moram zahvaliti Akademiji da su shvatili kako ja drukčije ne mogu raditi, osobito Valvasorovu zbirku, jer tako mnogo stranog materijala nije imao ni Kabinet grafike. Valvasor je sav strani materijal, tu nema ničega drugog. On završava sa 17. st., uključujući i kraj tog stoljeća, dok je on još skupljao. Nečega novijeg u Valvasoru ne može biti. To je bilo ono što je, recimo, bilo i najzanimljivije. Kad god sam odlazila u inozemstvo, ondje su bili vrlo, vrlo ljubazni. Mislili smo da ćemo i mi imati otvorenu čitaonicu. Međutim, to nikad nije ostvareno. Zbog financijskih razloga. Ne zato što ne bi bilo materijala ili što ne bi bilo ljudi. U tom bi se slučaju moralo još nekoga namjestiti, da bude pri ruci za obradu materijala potrebnoga stručnjaku koji dolazi, ako je recimo došao netko iz Slovenije, stručnjak koji je nešto znao iz Valvasorove zbirke. Valvasor²⁴ je njihov, zar ne? Ali je zbirka naša, a ne više njihova, i to ima svoje razloge. Valvasor je zapao u krizu baš zbog tiskanja, što mu je odnijelo mnogo novca i tražio je od nekoga otkup. I, ja velim, kao dobar Slovenac, najprije je otkup ponudio Ljubljanskim staležima, ali su oni to, hvala dragom Bogu, odbili. Nisu kupili. Onda se javio jedan prijatelj, naš veliki, mudri polihistor hrvatski Pavao Ritter Vitezović, koji je bio posrednik između Valvasora i biskupa Mikulića, silno kulturnog prelata, koji je otkupio Valvasorovu grafičku zbirku zajedno s bibliotekom. Još na nešto upozoravam - uvijek su tvrdili da je to bila osnova biblioteke (Metropolitanske knjižnice²⁵). No Kaptol je već imao svoju biblioteku i Valvasor joj je samo povećao vrijednost. Riječ je o 18 svezaka, no jedan je svezak oko 1815. nestao, pa Valvasorova zbirka kakva je došla do nas ima 17 svezaka. Oni su uglavnom tematski, ali ima i nekih umjetničkih, samo su poslagane, lijepljene, kao kod njega. To je sačuvano, a Zbirku nakon mene vodi

23 Objašnjenje S. Marković: *Nagrade su dodjeljivale razne institucije. Žiri je odlučivao o nagradama po republickom ključu - Hrvati su dali nagradu slovenskom umjetniku, a Slovenci hrvatskom ili srpskom... No, važno je reći da su nagrade birane po kriteriju kvalitete i umjetničke vrijednosti.*

24 Johann Weichard Freiherr von Valvasor, slo. Janez Vajkard Valvasor (1641. -1693.) kranjski plemić, geograf, polihistor, povjesničar, topograf, etnograf, kartograf, crtač i član Kraljevskog društva.

25 Napomena S. Marković.

gospođa Mirna Abaffy, kustosica i čuvarica Valvasorove grafičke zbirke. No zbirka više nije u Kabinetu, odvojena je i zapravo vraćena natrag Kaptolu. Mislim da je Kaptolova (Metropolitanska) biblioteka također u HDA²⁶, u staroj zgradi Sveučilišne biblioteke.

J. D.: Pratite li danas rad Kabineta grafike i sudjelujete li na neki način u njemu? Pozivaju li vas?

R. G.: Oni su više nego zlatni. Kad god su me trebali i nešto pitali, ja sam uvijek došla. Dolazila sam k njima, pogotovo na sve izložbe, ali ne na otvorenja, već nakon toga. Pratim njihov rad i uvijek sam ga pratila. Međutim, otkad je moj suprug umro, ja više nikamo ne idem. Jednostavno, on je bio sastavni dio svega toga. Njegova kultura i poznavanje umjetnosti... On je meni zapravo mnogo toga sugerirao, što nisam napravila, i što sam trebala napraviti pri inventiranju itd.

J. D.: Što vam je radio suprug?

R. G.: Prevodio je, neko je vrijeme bio i gore kod Tuđmana u Institutu (za historiju radničkog pokreta²⁷), a onda kad je Tuđman *zletil* iz Instituta, onda je i moj suprug *zletil* iz Instituta. Nakon toga nije nigdje radio jer su ga svugdje odbili. No onda je jednog dana došla neka gospođa i vrlo ga ljubazno zamolila da počne prevoditi jer je on bio prevoditelj, za tri jezika perfektno. Rekao je: *Ja se mogu javiti, ali će me sigurno odbiti, znate kako na mene gleda policija i neki ljudi...* Međutim, zadržali su ga. Radio je u nekoj instituciji, a mi smo i dalje imali svoj unutarnji život: glazbeni, likovni, literarni, prevoditeljski... Imamo golemu biblioteku za koju *ne znam kaj bum napravila*, odnosno znam, donekle, ali trebalo bi sve to napisati i popisati, a to je nemoguće!

J. D.: Zašto ne zatražite pomoć od Sveučilišne knjižnice?

R. G.: Ako je darujem, dobit ću pomoć. A pitanje je... To je jedina biblioteka, ne moja već naša, koja bi bila za Sveučilišnu knjižnicu. Ja sam jedno vrijeme mislila da bi ona možda bila za MUO, no samo djelomično. Možda bi bila i za Akademiju, za neke razrede. Ali neki ljudi koji su u njoj, neki su i došli, i akademici, toliko su željeli neke knjige, a meni ih je bilo žao poklanjati, jednostavno, da ne razbijem neku cjelinu. To ne znači da i Sveučilišna to ne bi napravila, ali mi imamo, recimo, mnogo knjiga o filozofiji, o povijesti umjetnosti, o literaturi. O njemačkoj literaturi, npr. Rilkea, kojega imamo u dubletu. O knjigama se brinuo moj suprug, a ne ja, osim kad je nešto bilo vrlo skupo pa smo se morali dogovarati. Moj tata je imao lijepu zbirku knjiga koju sam naslijedila. Tako su kompletnog Rilkea imali i moj otac i Ivica. Imamo li i sad obadva kompleta ili je on ipak neke stvari zamjenjivao - ne znam. Moj je suprug, kao veliki krležijanac, imao sva Minervina izdanja Krleže, a i moj je tata imao sve te knjige. Imali smo kompletne časopise. Tata je imao iste časopise, ali djelomično. Je li moj suprug neke od tih dubleta zamijenio u nekom antikvarijatu, ne znam. Recimo, to jedino nisam razumjela, moram priznati. Kad smo došli u antikvarijat, moj suprug bi točno znao gdje što stoji, gdje je što vidio, što mora pregledati jer su došli novi primjerci. Ja to uopće ne razumijem, meni je to bila *tabula rasa*. Velim vam, ne znam više što ću raditi.²⁸

Tako s mojim Kabinetom, sad imam, sad su me pozvali u srijedu na izložbu, uvijek mi šalju pozivnice i kataloge. Vrlo su pažljivi. I ako me trebaju, naravno, ja sam im rekla, pitaju me kad su im nužni neki podaci jer ipak sam još živi fosil.

J. D.: Ne bih se baš složila. Vidim da se lijepo izražavate, da pamтите...

R. G.: Vrlo teško. Meni se sad događa da se nekih stvari ne mogu sjetiti. Velim vam kako se zbunim kad me netko pita za mog supruga, iako je već je treća godina otkad je on, *bogec, otišiel*. Za mene je to još uvijek nepojmljivo i strašno. Doživim šok kad ga netko veselo traži na telefon, ne znam *kaj bi dala* da mu mogu dodati telefon, da je još živ. I onda sam konstatala da sam zaboravljiva. Nažalost. To dolazi s godinama, kod nekih prije, kod nekih kasnije.

J. D.: Da. Svi smo na ovome svijetu prolazni. Ostaje to što smo učinili u svom životu, a ja mislim da ste vi mnogo učinili u Kabinetu grafike. U ime MDC-a zahvaljujem vam što ste pristali na ovaj razgovor.

R. G.: Hvala vama. Tako je nemuš. Morate ga izbrisati, ili skratiti ili, *neka*... Ili izmijeniti.

J. D.: On je sasvim prihvatljiv.

Transkript: Vesna Bujan

Zahvaljujemo kolegici mr. sc. Slavici Marković koja nam je pomogla odgonetnuti pojedine podatke koji su u transkriptu bili nejasni.

Izmjene unijela: Tea Rihtar, voditeljica Personalnog arhiva zaslužnih muzealaca, MDC.

26 Hrvatski državni arhiv.

27 Hrvatski institut za povijest sljednik je Instituta radničkog pokreta. Na čelu Instituta bio je dr. Franjo Tuđman (podatke dopunila S. Marković).

28 Na nagovor Slavice Marković, obiteljska biblioteka Vladimira Gotthardija i Ivica i Renate Gotthardi-Škiljan darovana je HAZU - Akademijinoj knjižnici, Kabinetu grafike, Strossmayerovoj galeriji.

Biografija Renate Gotthardi-Škiljan

Renata Gotthardi-Škiljan rođena je 1924. u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je 1952. g. povijest umjetnosti, klasičnu arheologiju i povijest kultura.

Od 1948. radila je u JAZU (HAZU).

Od 1957. bila je voditeljica je Valvasorove zbirke (u 17 svezaka) Nadbiskupije zagrebačke pri Kabinetu grafike JAZU (HAZU). Kabinet grafike osnovan je u sklopu tadašnjega umjetničkog razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (danas HAZU), a kao posebna umjetnička institucija, tj. kao Zbirka crteža, grafika i plakata u sklopu Razreda za likovne umjetnosti i za muziku, ustanovljena je 1947. Prva direktorica Kabineta bila je Stella Ūbel, a njezini kustosi Renata Gotthardi-Škiljan i Božo Bek.

Renata Gotthardi-Škiljan za svog je radnog vijeka priredila 97 izložaba, a najpoznatije su zagrebačke izložbe jugoslavnske grafike odnosno crteža *Biennale crteža (IV.-XV.)* i *Biennale grafike (I.-XI.)*, *Nizozemska i flamanska grafika* iz fundusa Kabineta, zatim osam velikih izložaba *Iz Valvasorove zbirke Nadbiskupije zagrebačke*, uz koje je priredila četiri znanstvena kataloga. Autorica je i dvaju znanstvenih kataloga Bogišićeve Grafičke zbirke u Cavtatu.

Sudjelovala je na brojnim znanstvenim skupovima i simpozijima: o Juliju Kloviću, Baltazaru Bogišiću i dr.

U sklopu muzeološke djelatnosti u Kabinet grafike (JAZU) HAZU uvela je stručnu i znanstvenu obradu i rukovanje materijalom prema pravilima struke, kao u svim velikim grafičkim centrima, uz tri originalna doprinosa - način opremanja i vješanja listova tako da se izbjegnu oštećenja, način izlaganja plakata na kartonskoj osnovi prekrivenoj plastičnom folijom i način spremanja u okomitom položaju u posebnim ormarima.

Autorica je 110 kataloga izložaba, predgovora i tekstova objavljenih u stručnim časopisima. Za svoj rad odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića.

Napomena

Podaci za biografiju su preuzeti iz anketnog upitnika, materijala predanog za Personalni arhiv MDC-a i iz intervjua snimljenoga 20. svibnja 2005. [priredila Jozefina Dautbegović].

PERSONAL ARCHIVE OF DISTINGUISHED MUSEUM PROFESSIONALS: RENATA GOTTHARDI-ŠKILJAN

The article contains a transcript of an interview of Renata Gotthardi-Škiljan by Jozefina Dautbegović. Renata Gotthardi-Škiljan was born in 1924 in Zagreb. She graduated in art history, classical archaeology and culture history from the Faculty of Philosophy in Zagreb in 1952. From 1948, she worked in the Yugoslav, now Croatian, Academy of Sciences and Arts.

From 1957 she was the manager of the Valvasor Collection (in 17 volumes) of the Archdiocese of Zagreb at the Department of Prints and Drawings of the Academy. The Department of Prints was founded as part of the then Class of Arts of the Academy, as a separate artistic institution, i.e. as a collection of drawings, prints and posters within the class for fine arts and music, founded in 1947. The first director of the Department was Stella Ūbel, and the curators were Renata Gotthardi-Škiljan and Božo Bek.

During her working life, Renata Gotthardi-Škiljan prepared 97 exhibitions, the best known being the Zagreb exhibitions of Yugoslav prints and drawings the *Drawing Biennial (IV-XV)* and the *Print Biennial (I-XI)*, *Dutch and Flemish Prints* from the holdings of the department, and then eight major exhibitions *From the Valvasor Collection of the Archdiocese of Zagreb*, for which she prepared four scholarly catalogues. She is also the author of two scholarly catalogues for the Bogišić Collection of Prints in Cavtat.

She took part in numbers of conferences and symposia – about Julije Klović, Baltazar Bogišić and others. She wrote 110 catalogues for exhibitions, prefaces and texts published in professional journals.